
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ПОРЯДКУ ДЕННОГО КНР: РОЛЬ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ І ЕКСПЕРТНОГО СЕРЕДОВИЩА

С. А. Кошовий

Стрімке зростання ролі і значення Китайської Народної Республіки в сучасному світі, що спостерігається впродовж останніх тридцяти років, без сумніву, належить до найвизначніших явищ глобального значення. Посилення національного суверенітету КНР і “повернення в лоно батьківщини” британського Гонконгу та португальського Макао (політика “одна країна – дві системи”), перетворення Китаю на другу у світі за економічним потенціалом (після США) та інвестиціями за кордон державу¹, досягнення рівня провідної держави у світовому масштабі за обсягом торгівлі², суттєве зростання видатків на забезпечення і зміцнення позицій у безпековій сфері, зростання на цьому фоні військового потенціалу³, утвердження країни у статусі потужної космічної держави, зростання авторитету і ролі КНР у світовій політиці та, як наслідок, більш активна і відповідальна участь держави у вирішенні питань світового порядку денного дедалі потужніше впливають на перебіг основних міжнародних політичних та економічних процесів як на регіональному, так і, головним чином, на глобальному рівні.

Неповна сформованість та певною мірою невизначеність азіатського вектора зовнішньої політики з огляду на формування нової адміністрації Білого дому, рішення Д. Трампа вийти з ініціативи щодо Транстихоокеанського партнерства та реалізація політики ізоляціонізму (закривання себе від світу) Сполученими Штатами створюють сприятливі умови для подальшого закріплення провідних позицій КНР як в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, так і в цілому у світі. Водночас у 2016 р. в цілому посилюються небезпечні геополітичні тенденції: Європейський

---

¹ КНР вже перетворюється з реципієнта на донора інвестицій, залишаючись другою після США країною – найбільшим донором інвестицій у світі. Згідно з даними Міністерства комерції КНР та дослідженнями провідних китайських експертів, у 2015 р. обсяг прямих китайських інвестицій за кордон сягнув рекордного рівня – 145,67 млрд. дол. США, збільшившись на 18,3 % у порівнянні з попереднім роком. У 2016 р. їхнє зростання продовжилося і сягнуло чергового рекорду в розмірі 189 млрд. дол. США. Згідно з останньою доповіддю вчених Інституту світової економіки і політики Академії суспільних наук КНР пана Чжан Міна та Ван Юнчжуна “Аналіз і оцінка ризиків китайських інвестицій за кордон”, держави з ринками, що народжуються в найближчому майбутньому, будуть найбільш потенційно привабливими для китайських інвесторів. Україна також віднесена до цього переліку. Див.: 中国海外投资国家风险评级 (2016) 张明王永中等著.

² У 2016 році обсяг товарообігу КНР з іншими країнами сягнув 4 трлн. дол. США. Провідним партнером залишаються США. У 2016 р. обсяг товарообігу між країнами склав 519,6 млрд. дол. США, обсяг торгівлі послугами сягнув більше 100 млрд. дол. США. До переліку ключових партнерів Китаю входять також країни ЄС, зокрема ФРН (Китай для Берліна за підсумками 2016 р. став одним з найважливіших торговельних партнерів із загальним товарообігом близько 170 млрд. євро). Посилена увага приділяється Китаєм і іншим торговельним партнерам.

³ Очікується, що військовий бюджет КНР у 2017 р. зросте на 7 % і становитиме приблизно 1,3 % ВВП країни. За прогнозами експертів, оборонний бюджет може перевищити 1 трлн. юанів. Для порівняння: витрати КНР у 2016 р. на оборону становили 954 млрд. юанів (146 млрд. дол. США, зростання на 7,6 %).

Союз напередодні відзначення 60-річчя створення (25 березня 2017 р.) переживає період значних випробувань (міграційна криза, брекзїт, терористичні загрози, зростання правого радикалізму, популізму та євроскептицизму, згубне втручання з боку зовнішніх сил, а саме РФ), дебати щодо початку процедури виходу Сполученого Королівства з ЄС та формування нової ролі Лондона у світі.

Відтак глобальні геостратегічні зрушення, свідками яких ми є, вимагають поглибленого експертно-аналітичного дослідження різноманітних процесів сучасності. Лівова частка досліджень із зазначеної тематики здійснюється в різноманітних державних установах, урядових центрах, аналітичних структурах, академічних колах, вищих навчальних закладах, науково-дослідних центрах, ЗМІ, які намагаються поєднати власну інтелектуальну досконалість з її практичним застосуванням. Зовнішня політика КНР має значний вплив на сучасні світові процеси, і в цьому контексті роль китайських науково-дослідних інститутів, аналітичних структур, експертів у реалізації зовнішньополітичних ініціатив китайського керівництва набуває все більше життєво важливого значення та є актуальною темою дослідження.

Метою цієї статті є вивчення ролі китайського експертного середовища та аналітичних структур відповідного профілю у формуванні сучасного порядку денного цієї далекосхідної країни.

Специфіка роботи та функціонування китайських аналітичних центрів знайшла відображення в науковій літературі, проте, на наш погляд, недостатньою мірою. Актуальність дослідження також полягає в тому, що у вітчизняній історіографії бракує наукових праць, присвячених аналітичній та експертній діяльності китайського співтовариства “мозкових центрів”, у тому числі найвпливовіших “фабрик думок” Тайваню [Taiwan Thinktank; Taiwan sixiang tanke jikan].

Важливим компонентом, покликаним надати найактуальнішу інформацію щодо вищезазначеної проблематики, є засоби масової інформації – як зарубіжні [Reuters; Kyodo News; CNN], так і китайськомовні [Guangzhou Daily; South China Morning Post; China Daily; Global Times; Shijie ribao]. Вони містять значний масив публікацій на тему дослідження та спеціалізуються на висвітленні та аналізі міжнародних подій і процесів.

Загальні питання становлення, розвитку аналітичних центрів КНР, які так чи інакше стосувалися й відповідної китайської зовнішньої та внутрішньої політики, в яких розглядалися теоретичні положення щодо вивчення цієї проблематики, містяться в роботах І. М. Комісіної [Комиссина 2012], Є. В. Журбей [Журбей 2011], К. Р. Матигуліної [Матыгулина 2016], Чжу Сюефен [Zhu Xuefeng 2007], Чен Лі [Cheng Li 2009], Ван Веня [Wang Wen 2016], Ван Хуейяо [Wang Huiyao 2017] та інших. Значний масив наукових праць стосовно політики Пекіна щодо ролі аналітичних структур з’явився в період 2013–2016 рр., тобто в час активного перегляду керівництвом КНР власної ролі в глобальних питаннях та зростання їхнього значення у важливих стратегічних напрацюваннях. Історіографічний аналіз дає можливість не лише охарактеризувати стан розробки проблеми, а й окреслити завдання для подальшого наукового пошуку з обраної тематики дослідження.

Окрему групу досліджень аналітичних центрів складають звіти та індекси міжнародних дослідницьких центрів, зокрема Інституту Лаудера Університету Пенсильванії (США), Центру дослідження аналітичних центрів Шанхайської академії суспільних наук (КНР), Аналітичного центру [вивчення] Китаю і глобальних процесів (КНР, 中国与全球化智库). Ці проекти спрямовані на вивчення, аналіз та системне осмислення функціонування “фабрики думок” у часи трансформації суспільного розвитку та місця і ролі аналітичних центрів у них.

В українському експертному середовищі поширене визначення “аналітичний центр” (англ. Think Tank – “дослідницький центр”, “дослідницькі осередки”, “мозкові центри”, “осередки дослідження державної політики”, “фабрики думок”) як недержавні науково-дослідницькі організації, які, як правило, зосереджують свої зусилля у сфері гуманітарних наук: політики, міжнародних відносин, економіки, соціології, права тощо [Політологічний енциклопедичний словник... 2015]. Якщо говорити алегорично, то це група фахівців, експертів, радників-професіоналів, які розробляють нові проекти, ідеї, напрямки, шукають рішення нагальних проблем у тій чи іншій сфері.

Експерти Центру ім. О. Разумкова цілком обґрунтовано вважають, що під терміном “мозковий центр” слід розуміти “організації, що займаються дослідженнями та аналізом публічної політики, готують рекомендації з питань внутрішньої та зовнішньої політики, надаючи політикуму і суспільству можливість приймати обґрунтовані рішення з політичних питань” [Світовий рейтинг аналітичних центрів – 2016].

Над дефініцією поняття “аналітичний центр” продовжують роботу й сучасні дослідники. Першим це словосполучення в сучасному його розумінні вжив американський журналіст Аллен Уайт (Allen White) у 1903 р. у своїй статті для видання “Saturday Evening Post”. Словосполучення стало більш вживаним після того, як інший американський журналіст, Джеймс Кієран (James Keiran), у виданні “New York Times” опублікував статтю [James Kieran 1932], назвавши “мозковим трастом” групу науковців-радників, які сприяли перемозі Франкліна Рузвельта на президентських виборах 1932 року.

Повертаючись до китайської специфіки, варто зауважити, що поряд з англійською аббревіатурою Think Tank, яка позначає “мозкові центри” в різноманітних китайських виданнях і публікаціях (друкованих, електронних ЗМІ), набагато частіше зустрічається власний термін – 智库 (zhi ku, досл. “група (зібрання) талановитих (розумних) людей”) і значно рідше 思想库 (si xiang ku, досл. “інтелектуальна структура створена для вирішення певних проблем, складних, стратегічних питань”). У цьому зв’язку доречно наголосити, що в публікаціях останнього часу широко застосовується поняття “четверта влада” (“第四力量”), яке позиціонує аналітичні центри в системі прийняття важливих рішень та відображає їхній вплив у сучасному китайському соціумі.

Крім того, варто також зазначити, що “китайці завжди були адептами стратегічних доктрин” [О Китае 2014, 38]. Вочевидь, традиція обговорення різноманітних складних стратегічних питань і пошуку відповідей на них повертає нас до своєї давнини, історичного періоду Чуньцю (“Весни та осені”) – Чжаньго (“Воюючі держави”), коли в колі тогочасних інтелектуалів, представників різних суспільно-політичних течій, йшли гострі дебати з тої чи іншої суспільної проблематики. Разом з тим “фабрики думок”, у сучасному розумінні цього слова, постали з появою на карті світу Китайської Народної Республіки, що передбачало необхідність дослідження різноманітних (політичних, економічних, зовнішньополітичних, суспільних, культурних тощо) моделей з формування комплексної політики із зазначених питань, аналітично-експертного супроводу діяльності керівництва нового Китаю та надання рекомендацій щодо різних аспектів наявних проблем. Американський дослідник Джеймс Мак-Ганн у своєму дослідженні “Chinese Think Tanks, Policy Advice and Global Governance” виділяє три етапи розвитку китайських аналітичних центрів. Зокрема, він зазначає, що перший етап тривав з 1956-го по 1966 р., другий – з 1976-го по 1989-й і нарешті третій – з 1989-го і дотепер [James G. McGann 2015, 14]. Проте з огляду на інформацію, яка буде представлена нижче,

---

цілком доречно започаткувати четвертий етап, початок якого цілком виправдано можна віднести до рубежу 2012–2013 рр. – початку етапу роботи п'ятого покоління керівників КНР.

Китайська держава, як і більшість держав світу, значну увагу приділяє ролі експертному середовищу та інституціям, у яких вони працюють. Останнім часом ставлення китайського керівництва до таких установ суттєво змінюється – від сприйняття їхньої малозначущості до надання їм ролі і функції важливого елемента у процесі ухвалення виважених рішень, як внутрішньої політики, так і щодо зовнішніх зносин, адже вони системно здійснюють аналіз різноманітних процесів у контексті стрімкого розвитку глобальних тенденцій.

Особлива увага до Think Tank на нинішньому етапі проявилася із приходом до влади лідерів сучасного Китаю на чолі з паном Сі.

У квітні 2013 р. голова КНР і генеральний секретар ЦК КПК Сі Цзіньпін закликав до створення нових “фабрик думок” із китайською специфікою (中国特色新型智库, Zhongguo tese xinxing zhiku) [Renmin wang; China daily]. Зокрема, він підкреслив необхідність використання інноваційних методів у роботі та дав старт до створення нового типу потужних, конкурентних і впливових структур, що вказує на увагу з боку вищого керівництва КНР і на особливу роль аналітичних центрів, яка їм відводиться. Мета цієї ініціативи, на нашу думку, полягає в поліпшенні механізмів і шляхів надання консультацій та порад для осіб вищого державного і військового керівництва, які приймають важливі державні рішення на новому історичному етапі розвитку та в епоху швидкоплинності, інтенсивності змін, подій і явищ. Крім цього, це один із механізмів з забезпечення подальшого просування “м’якої сили” Китаю (власна модель розвитку, міжнародний імідж, економічний прогрес, власний досвід урядування, культура і традиції) – стратегії, які мають забезпечити перехід Китаю від регіонального до глобального лідерства. Показово, щоб досягти зазначених параметрів, Центральний Комітет КПК 20 січня 2015 р. оприлюднив ключовий документ під назвою «Пропозиції щодо посилення будівництва нових типів “мозкових центрів” із китайською специфікою» (关于加强中国特色新型智库建设的意见, Guan yu jia qiang Zhongguo tese xinxing zhiku jianshe de yijian) [Zhongyang zhengfu menhu wangzhan], який має сприяти реалізації поставлених завдань і розрахований на період до 2020 року. Головним чином, цей документ зосереджує увагу на подальшій розбудові впливових державних аналітичних центрів, яких, за задумом розробників, має бути від 50 до 100 установ. Поруч із державними та аналітичними центрами на базі ВНЗ Китаю мають постати і “недержавні мозкові центри” (民间智库, minjian zhiku), які фінансуватимуться за рахунок потужних приватних компаній і медіа-груп. Такий проект доручено очолити двом найавторитетнішим дослідницьким структурам КНР – Центру досліджень розвитку при Держраді КНР (国务院发展研究中心) і Китайській академії суспільних наук (中國社會科學院). Крім цього, на цей заклик відгукнулися численні державні структури, урядові установи, ВНЗ Китаю, ЗМІ та недержавні організації – всі разом, в унісон, мають докласти зусиль для того, щоб досягти зазначених цілей. Звичайно, всі зміни відбуваються в єдиному контексті загальнодержавної стратегії, планування якої спрямоване на десятиліття вперед.

Іншим завданням, вочевидь, є трансформація та створення в КНР аналітичних структур, які могли б конкурувати зі світовими визнаними організаціями, в першу чергу американськими, яких на сьогодні в Китаї не так багато. У 2015 р. лише 6 китайських аналітичних структур внесено до переліку ТОП-100 установ світу такого профілю. Крім цього, така реформа має на меті покращення рівня прогно-

---

зованості щодо різних питань внутрішньої і зовнішньої політики, безпеки, подальшого поступу китайської держави в нових конкурентних умовах, пошук своєчасних відповідей та на сучасні виклики і загрози, яких із роками не стає менше; також покращити комунікаційну модель між органами, які надають пропозиції, і кабінетами, де ці рішення ухвалюються.

Виконуючи вищезазначені рекомендації вищого партійного і державного керівництва, різноманітні китайські структури й установи спричинили певний бум щодо формування такого роду закладів, особливо в частині “неурядових”. Окремі китайські експерти, зокрема журналістка Ван Янь (王衍, Wang Yan) із щотижневого видання “Фенікс” (凤凰, Feng huang), називає це явище не інакше як “пробудження мозкових центрів” (智库春天, zhiku chuntian) [Fenghuang zhoukan] з огляду на прискорене зростання чисельності експертів та кількості установ, які афілійовані з ними. На її думку, кількість аналітичних структур Китаю може подвоїтися, а сам процес вона порівнює з “великим стрибком” (大跃进, da yue jin), який мав місце в новітній китайській історії.

Ядром китайських Think Tanks виступає столиця держави місто Пекін. Далі йдуть Шанхай, Сіань, Гуанчжоу, Ухань, інші міста центрального і провінційного рівня. Значна кількість “мозкових центрів” утворено при численних вищих учбових закладах КНР. Крім того, в Китаї функціонують різноманітні аналітичні центри окремих бізнесових структур, медіа-корпорацій. Для прикладу: агентство Сінхуа у 2015 р. започаткувало власну структуру під назвою “Інститут Ляован” (瞭望智库, Liao Wang zhiku), газета “Женьмінь жибао” створила підрозділ з моніторингу громадської думки (人民网舆情监测室, Renmin wang yuqing ceshi) [Renmin wang].

Все більшого і більшого поширення набуває практика “обертювих дверей” (the “revolving door” approach, “旋转门”, 政治机制) з метою посилення взаємодії між аналітичними центрами та високопосадовцями у відставці (колишні міністри, послы, урядовці, державні та муніципальні службовці), які займали високі посади в різних урядових відомствах та гілках влади і залишаються працювати для китайської держави. Звичайно, очільниками аналітичних центрів виступають, зокрема, відомі державні діячі, дипломати, військові, кадрові партійні працівники.

На сьогодні в КНР налічується 435 офіційно зареєстрованих аналітичних центрів (друга за кількістю позиція після США). Всі ці “фабрики думок” Китаю умовно можна поділити на чотири категорії: **державні аналітичні центри** (найбільш впливові з огляду на їхню безпосередню взаємодію з органами влади), **спеціалізовані академічні дослідницькі інститути** (їхня діяльність зосереджена на академічних дослідженнях, розробках концептуальних довгострокових стратегій і цільових програм), **аналітичні центри, які працюють у системі університетів** (головним напрямком і завданням є просування “м’якої сили” Китаю за її межами шляхом розширення мережі культурно-гуманітарних контактів із зарубіжними партнерами та просування інтересів КНР у світі, підвищення обізнаності населення вздовж Шовкового шляху з ініціативи керівництва КНР “Пояс і шлях”)⁴, **центри, які створені приватними інституціями**. Більшість із заявленої кількості – це державні структури, лише 5 % формально вважаються незалежними. Дещо іншу типологію наводять у своїй публікації вже згадані нами Чжу Хуфен і Сюе

---

⁴ На сьогодні п’ять китайських ВНЗ (Бейда [Пекінський університет], Цінхуа [Університет Цінхуа, м. Пекін], Женьмінь [Китайський народний університет, м. Пекін], Фудань [Фуданський університет, м. Шанхай], Нанкай [Нанькайський університет, м. Тяньцзінь]) здобули визнання як провідні наукові та освітні центри підготовки фахівців з міжнародної проблематики, експерти у сфері зовнішньої політики та національної безпеки.

Лань. Зокрема, вони виокремлюють “квазіофіційні” (недержавні) інституції і “громадські” (приватні) аналітичні центри, науково-дослідні інститути, які тісно пов’язанні з некомерційними фондами. Водночас немає жодних підстав говорити про їхню самостійну діяльність, адже керівництво цих установ призначається урядовими структурами, фінанси також отримують по урядовій лінії. Разом з тим слід вказати на існування в їхніх діях більшого маневру та певної свободи в порівнянні з державними за статусом аналітичними центрами. Також слід мати на увазі, що всі китайські аналітичні структури мають три рівні: загальнодержавні, провінційні та муніципальні. Ми в жодному разі не прагнемо в цьому короткому огляді аналізувати специфіку їхньої роботи. Детальний опис, організаційна структура, історія виникнення та сфери досліджень належним чином викладені в довіднику “Наукові та аналітичні центри Китаю” І. Н. Комісіної та в публікаціях Є. В. Журбея.

Як ми вже зазначали, згідно зі всесвітнім індекс-рейтингом найкращих аналітичних центрів світу 2015 (2015 Global Go to Think Tank Index Report), що складеться в рамках Програми “Аналітичні центри і громадянське суспільство” Інституту Лаудера Університету Пенсильванії (США) [James G. McGann], шість аналітичних структур КНР (табл. 1) представлені в першій сотні світу, зокрема Академія суспільних наук КНР (中國社會科學院, 31-ша позиція), Інститут міжнародних досліджень Китаю (中国国际问题研究院, 35-та позиція), Китайська академія сучасних міжнародних відносин (39-та позиція, 中国现代国际关系研究院), Центр досліджень розвитку при Держраді КНР (国务院发展研究中心, 50-та позиція), Інститут міжнародних і стратегічних досліджень Пекінського університету (64-та позиція 北京大学国际战略研究院), Шанхайський інститут міжнародних відносин (上海国际问题研究院, 72-га позиція).

Таблиця 1

Назва	Місце у світовому рейтингу (2015 р.)	Місце розташування
中国社会科学院	31	Пекін
中国国际问题研究院	35	Пекін
中国现代国际关系研究院	39	Пекін
国务院发展研究中心	50	Пекін
北京大学国际战略研究院	64	Пекін
上海国际问题研究院	72	Шанхай

На початку 2017 р. було оприлюднено 10-й, ювілейний, індекс вищезазначеного рейтингу найкращих аналітичних центрів світу 2016 (2016 Global Go to Think Tank Index Report). Згідно з попереднім рейтингом очевидно, що китайські аналітичні структури продовжують нарощувати свій потенціал. Якщо в минулорічному рейтингу їх було представлено 6, то в цьогорічному вже 9 (табл. 2) серед 150 найкращих у світі.

Таблиця 2

Назва	Місце у світовому рейтингу (2016 р.)	Місце розташування
中国现代国际关系研究院	33	Пекін
中国社会科学院	38	Пекін
中国国际问题研究院	40	Пекін
国务院发展研究中心	52	Пекін
上海国际问题研究院	73	Шанхай

北京大学国际战略研究院	79	Пекін
天则经济研究所	104	Пекін
中国与全球化智库	111	Пекін
中国人民大学重阳金融研究院	149	Пекін

Китайська академія сучасних міжнародних відносин (中国现代国际关系研究院, 33-тя позиція, найповажніша інституція, афілійована з Міністерством державної безпеки КНР та підзвітна ЦК КПК), Академія суспільних наук КНР (中國社會科學院, 38-ма позиція), Інститут міжнародних досліджень Китаю (中国国际问题研究院, 40-ва позиція; безпосередньо перебуває у віданні МЗС КНР), Центр досліджень розвитку при Держраді КНР (国务院发展研究中心, 52-га позиція), Шанхайський інститут міжнародних відносин (上海国际问题研究院, 73-тя позиція; ще одна установа, яка перебуває у віданні зовнішньополітичного відомства КНР), Інститут міжнародних і стратегічних досліджень Пекінського університету (北京大学国际战略研究院, 79-га позиція), Unirule Institute of Economics (天则经济研究所, 104-та позиція; неурядова дослідницька установа, яка сфокусована головним чином на економічних питаннях), Центр вивчення Китаю та глобалізації (中国与全球化智库, 111-та позиція; незалежний центр досліджень зі штаб-квартирою в Пекіні та філіями в містах Гуанчжоу, Ціндао та Шеньчжень), Chongyang Institute for Financial Studies Китайського народного університету (中国人民大学重阳金融研究院, 149-та позиція).

За схожою аналогією, з урахуванням світових тенденцій, проте за децю іншою методикою в січні 2014 р. Шанхайською академією суспільних наук і профільним центром (上海社会科学院智库研究中心), який був створений у її рамках, вперше було оприлюднено “Звіт про китайські аналітичні центри” (2014 年中国智库报告) [2014 nian Zhongguo zhiku baogao...]. Очікується вже третє видання зазначеного тематичного спрямування. Китайські дослідники класифікують свої аналітичні центри за такими категоріями: “Партія, політика, армія”, “Академія суспільних наук”, “ВНЗ”, “Приватні аналітичні структури”.

При цьому ТОП-10 найвпливовіших китайських дослідницьких аналітичних центрів за версією сайту China.org.cn [Xu Lin] виглядає таким чином:

- Центр дослідження розвитку при Держраді КНР (Уряд Китаю, 国务院发展研究中心);
- Китайська академія суспільних наук (м. Пекін, 中国社会科学院);
- Пекінський університет (北京大学);
- Університет Цінхуа (м. Пекін, 清华大学);
- Китайський центр міжнародних економічних досліджень (м. Пекін, 中国国际经济交流中心);
- Партійна школа при Центральному комітеті Компартії Китаю “Вища партійна школа” (中共中央党校);
- Академія макроекономічних досліджень (м. Пекін, 国家发改委宏观经济研究院);
- Шанхайська академія суспільних наук (上海社会科学院);
- Фуданський університет (м. Шанхай, 复旦大学);
- Китайський інститут реформ і розвитку (провінція Хайнань, 中国) 海南 (改革发展研究院).

За попередніми оцінками, аналіз їхньої роботи вказує, що існуючі в КНР аналітичні структури вирішують цілком конкретні завдання:

– здійснюють підбір та обробку відкритої інформації в інтересах урядовців і державних відомств;

– проводять дослідження тенденцій та ключових аспектів розвитку внутрішньої і зовнішньої політики КНР, проведення експертизи та обґрунтування зовнішньополітичних ініціатив, заходів і тенденцій у сфері міжнародної політики Китаю та міждержавних відносин;

– аналізують і дають рекомендації з питань нових політичних тенденцій, законів і положень, беруть участь у розробці проектів офіційних документів для керівництва країни;

– вивчають перспективи співпраці, спрямованої на підтримку розвитку співробітництва на політичному, економічному, фінансовому, військовому, інформаційному рівнях, інша дослідницька тематика;

– на основі аналізу дають сформовані оцінки нових політичних установок або здійснюють моніторинг останніх подій;

– виступають як неофіційний урядовий вісник, висловлюючи і доносячи погляди чи позицію офіційного Пекіна з різних питань під час проведення конференцій, різноманітних форумів, семінарів, обговорень, експертних зустрічей як всередині країни, так і за кордоном;

– здійснюють апробацію окремих зовнішньополітичних кроків на етапі їхнього проектування через співпрацю із зовнішнім експертним середовищем;

– публікують аналітичні матеріали головним чином з проблематики міжнародних відносин та зовнішньополітичних питань.

Як зазначалося, всі аналітичні структури Китаю схожі в тому, що їх об'єднує спільна мета – сприяння органам державної влади у виробленні концептуальних стратегій і програм, виходячи з власних національних інтересів у рамках здійснення “чотирьох модернізацій”, продовження реалізації “політики реформ і відкритості”, сприяння “курсу на раціональне забезпечення задоволення внутрішніх потреб розвитку КНР”, просування ідеї “співтовариство спільної долі”, побудова суспільства середнього достатку “сяокан”, “обслуговування принципів та інтересів Китаю”, а також реалізація масштабного проекту зі створення нового Шовкового шляху.

Світові тенденції

У світі зростає прикладний інтерес до досліджень Китаю. Так, наприкінці 2013 р. найбільша європейська приватна Фундація “Меркатор” інвестувала 18,4 млн. євро у створення в Берліні (ФРН) приватного Центру вивчення Китаю (Mercator Private Institute for China Studies (MERICS)).

Також згадана установа разом з *Королівським інститутом Елькано* (Elcano Royal Institute, Іспанія), *Французьким інститутом міжнародних відносин* (Institut français des relations internationales) стали фундаторами створення **Європейської мережі аналітичних центрів дослідників Китаю** (European Think-tank Network on China, ETNC) і координаторами їхньої діяльності. Ця ініціатива була реалізована в листопаді 2014 р., регулярні зустрічі учасників проходять кожні півроку. Загалом мережа об'єднує 15 аналітичних центрів, зокрема, крім трьох фундаторів, до неї входять: *Інститут міжнародних відносин* (Ústav mezinárodních vztahů, Чеська Республіка), *Фінський інститут міжнародних відносин* (Ulko-oliittinen instituutti), *Інститут міжнародних економічних відносин* (Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, Греція), *Інститут ЄС-Азія* (EU-Asia Institute, ESSCA, Угорщина), *Інститут досліджень міжнародних та європейських справ* (Institute of International and European Affairs, Ірландія), *Інститут міжнародних відносин*

(Istituto Affari Internazionali, Італія), *Інститут міжнародних відносин “Клінгендаль”* (The Netherlands Institute of International Relations “Clingendael”, Нідерланди), *Польський інститут міжнародних справ* (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, PISM, найкращий аналітичний центр у регіоні Центральної та Східної Європи останніх років), *Університет Авейро* (Universidade de Aveiro, Португалія), *Національний університет політичних і управлінських досліджень* (National University of Political and Administrative Studies, NUPAS, Румунія), *Шведський інститут міжнародних відносин* (Utrikespolitiska institutet), Chatham House (Великобританія).

У жовтні 2015 р. було представлено першу спільно підготовлену доповідь “Mapping Europe-China Relations A Bottom-Up Approach”. У грудні 2016 р. оприлюднено нове спільне дослідження під назвою “Europe and China’s New Silk Roads”. Водночас кожна із зазначених аналітичних структур на регулярній основі публікує власні позиційні матеріали з різноманітної китайської тематики.

Дослідницькі центри країн регіону, які сфокусували свої дослідження на КНР, є важливим компонентом загальносвітового тренду збільшення зацікавленості цією північно-східною країною та справді вагомою частиною світової синології. Згідно зі статистикою китайських дослідницьких центрів (the Research Center for Foreign Sinology of the Chinese Academy of Social Sciences), на сьогодні загалом нараховується більш 100 центрів досліджень лише у країнах Центральної і Східної Європи (ЦСЄ), які вивчають Китай. При цьому, їхня кількість продовжує стрімко зростати з огляду на зростання зацікавлення держав щодо політики і можливостей співпраці з Китаєм, особливо з боку країн, що розвиваються або прагнуть покращити власні економічні показники і знайти джерела продовження ринкових перетворень та покращення добробуту власних громадян. Головним пріоритетом КНР залишається поглиблення відносин з країнами регіону ЦСЄ як перспективними економічними партнерами Китаю у Європі.

Своєю чергою, КНР продовжує практику проведення різноманітних форумів з перспективними учасниками, використовуючи їх як сприятливу платформу для поглиблення діалогу сторін.

Під час проведення Третього саміту “Китай і країни ЦСЄ” на вищому рівні у грудні 2014 р. в м. Белграді (Сербія) голова Держради КНР Лі Кецянь запропонував створити мережу і поглибити співпрацю між аналітичними центрами (академічними установами) Китайської Народної Республіки і 16 країнами Центральної і Східної Європи. Виступаючи під час Четвертого саміту в листопаді 2015 р. в м. Сучжоу (КНР), все той же голова Держради КНР Лі Кецянь зазначив, що Китай підтримує запровадження механізму співпраці аналітичних центрів у форматі взаємодії “16+1”, і водночас закликав до більш тісної співпраці між експертами в багатосторонньому форматі.

16 грудня 2015 р. в Пекіні під час проведення Третього симпозиуму аналітичних центрів КНР і країн ЦСЄ було прийнято рішення створити мережу взаємодії аналітичних центрів у форматі “16+1” (中国—中东欧国家智库交流与合作网络). Секретаріат і координаційний центр було створено в Академії суспільних наук КНР у м. Пекіні. Четвертий симпозиум відбувся в КНР у 2016 р.

Зрозуміло, що започаткування такої мережі аналітичних центрів сприяє експертному обґрунтуванню кроків і дій основних учасників, урядових уповноважених, що має на меті зменшення помилок і дій, які не сприяють активізації співпраці на кожному з оприлюднених напрямків співробітництва у форматі “16+1”.

Подібні формати взаємодії аналітичних центрів було започатковано з країнами ЄС, Центральної Азії, африканськими країнами, державами Латинської Америки.

Україна як об'єкт дослідження

Дослідження України в КНР, як і раніше, залишаються недостатньо розвиненими. Незважаючи на існування мережі регіональних філій Академії суспільних наук КНР (АСН КНР об'єднує 39 наукових установ під одним дахом), провідним центром залишається Інститут Росії, Східної Європи та Центральної Азії АСН КНР (м. Пекін, 中国社会科学院俄罗斯东欧中亚研究所). Саме співробітники цієї установи визначають сутність і підходи до здійснення практичної діяльності, в тому числі в рамках зовнішньополітичних рішень керівництва Китаю. Істотна частина досліджень представлена закритими доповідями, фінансованими урядом Китаю. Разом з тим слід констатувати, що з початком фази практичної реалізації ініціативи голови КНР Сі Цзіньпіна "Пояс і шлях" експерти приділяють все більше уваги нашій країні. Зростання уваги офіційного Пекіна до України ймовірно також обґрунтовується необхідністю реалізації цього стратегічного проекту як важливої частини своєї довгострокової стратегії, прагнучи досягти стійкого економічного розвитку і посилення власного політичного впливу та місця, яке відводиться Україні в цій стратегії.

Іншим фактором, який безперечно сприяв посиленню уваги до України, став початок російської агресії (анексія суверенної української території, бойові дії на Сході країни). Пекін щиро хотів би сприяти розв'язанню конфлікту на Сході України, але там розуміють – не гірше за нас, – що простих рішень немає. Своєю чергою, аналітики здійснюють збір інформації та забезпечують підготовку якісної аналітики для вищого керівництва КНР із політичної і безпекової ситуації в країні. Водночас досить популярними є звернення до соціально-економічних процесів, що відбуваються в нас. Завдяки вільному володінню російською мовою, вмінню працювати з документами українською значна кількість китайських експертів мають можливість обмінюватися думками з українськими дослідниками і добре орієнтуватися в українській проблематиці.

Серед дослідницьких установ за статутом діяльності, які були створені в КНР за останній час і працюють на українському напрямку, найперспективнішими є Дослідницький центр України при Чжецзянському педагогічному університеті (浙江师范大学乌克兰研究中心), Шевченківський центр українсько-китайських культурних зв'язків Тяньцзіньського університету іноземних мов (天津外国语大学塔拉斯·舍甫琴科中乌文化交流中心), Дослідницький центр України при Уханському університеті іноземних мов (武汉大学外国语言文学学院, 乌克兰) 问题 (研究中心), Дослідницький центр України при Далянському університеті іноземних мов (大连外国语大学乌克兰研究中心), Дослідницький центр України при Шанхайському університеті іноземних мов (上海外国语大学乌克兰研究中心), які фінансуються за рахунок державного бюджету КНР [Jinri Wukelan]. На превеликий жаль, на сьогодні не існує тісної взаємодії зазначених китайських установ з українськими партнерами, а робляться лише перші кроки на шляху системної взаємодії сторін. З огляду на розширення мережі і географії науково-дослідних інститутів і ВНЗ в КНР незабаром (прогнозовано до 2020 р.) з'явиться ціла плеяда фахівців з України. Причому нові кадри будуть всебічно підготовлені: зі знаннями української мови, історії, традицій, менталітету, знань по напрямку спеціалізації (законодавчі норми, економіка, промисловість, сільське господарство, торгівля, інвестиції) тощо.

На сучасному етапі пріоритет віддається дослідженням з економічного співробітництва КНР при максимальному використанні наявних двосторонніх і

багатосторонніх механізмів. Політичне співробітництво розглядається в основному в рамках наукової школи Пекіна (Інститут дослідження Росії, Центральної Азії та Східної Європи).

Стратегічні плани КНР з реалізації ініціативи “Пояс і шлях” створюють сприятливі можливості для встановлення якісно нового рівня зв’язків між Україною та КНР, у тому числі між експертним співтовариством двох країн.

Нові напрямки досліджень і форми роботи

У системі провідних ВНЗ Китаю існують спеціалізовані центри, які здійснюють наукові розвідки щодо різноманітних питань міжнародних відносин. Так, для прикладу, 10 січня 2015 р. в Пекінському університеті іноземних мов було створено **Інститут досліджень Шовкового шляху** (北京外国语大学丝绸之路研究院). Головним завданням інституції має стати підготовка кваліфікованих кадрів, проведення наукових досліджень і, у зв’язку з існуючою багаторічною практикою “транскультурних переваг” (跨文化优势) і “багатомовних особливостей” (多语种特色), сприяння у практичному перетворенні ініціативи китайського керівництва “Економічного поясу Великого Шовкового шляху” та “Морського Шовкового шляху ХХІ ст.”. У квітні 2015 р. в КНР створена **Китайська асоціація аналітичних центрів Шовкового шляху** (“一带一路”智库合作联盟), яка була сформована з 50 аналітично-експертних центрів Китаю, представниками найбільш авторитетних науково-дослідних інститутів КНР.

29 січня 2016 р. в Гонконзі відкрито перший центр дослідження “Один пояс, один шлях” (“香港一带一路研究院”). До цього на адміністративному рівні було створено Керівний комітет “一带一路督导委员会” та Бюро “一带一路办公室”.

22–24 лютого 2016 р. в м. Шеньчжень (провінція Гуандун) відбулася інавгураційна церемонія **Міжнародної асоціації аналітичних центрів Шовкового шляху** (“一带一路”国际智库合作联盟) у рамках проведення міжнародної конференції “Діалог Шовкового шляху” (丝路对话).

10 травня 2016 р. в адміністративному центрі провінції Гуандун м. Гуанчжоу відбувся Міжнародний форум “мозкових центрів” уздовж Морського Шовкового шляху ХХІ ст., під час роботи якого було оголошено про створення **Мережі міжнародних мозкових центрів** (智库机构, 21世纪海上丝绸之路国际智库网络).

Змінюють підходи в роботі і регіональні (на рівні провінцій) аналітичні структури. Так, наприклад, у липні 2015 р. були створені асоційовані регіональні аналітичні структури, які об’єднали зусилля кількох провінцій, формуючи таким чином “інтелектуальні альянси” та “інтелектуальні союзи” (智库联盟, Zhiku lianmeng). Зокрема, у провінції Шаньдун постала **山东智库联盟** [Guangming gibao], у місті Нанькін – з аббревіатурою трьох міст Нанькіна (Наньцзіну, адміністративна столиця провінції Цзянсу), Чженьцзяна і Янчжоу однойменної провінції під назвою **宁镇扬智库联盟** (Ning, Zhen, Yang) [Nanjing sheke wang]. У районі Аньнін адміністративного центру провінції Ганьсу місті Ланьчжоу – під назвою **安宁智库联盟** [Gansu gibao], також було створено **湖南智库联盟** [Hunan gibao] у провінції Хунань. Процес об’єднання інтелектуальних зусиль продовжується. Серед завдань, які на них покладаються, – вироблення регіональної (економічної, соціальної, торговельної тощо) політики в умовах реалізації тринадцятого п’ятирічного плану.

Таким чином, очевидно, що роль китайського експертного середовища у формуванні сучасного порядку денного країни надзвичайно значна і має тенденцію до посилення. Важливо, що в останні кілька років політична, економічна і культурна

еліти країни приділяють їм таку велику увагу, чого не спостерігалось за всі майже 67 років існування Китайської Народної Республіки, підвищуючи їхню соціальну значимість у процесі вироблення державних рішень зі стратегічних напрямків внутрішньої і зовнішньої політики країни. Період дванадцятій п'ятирічці (2011–2015 рр.) став періодом інтенсивного розвитку подібних структур. Цілком прогнозовано, що і в тринадцятій п'ятирічці (2016–2020 рр.) роль експертного середовища і далі буде зростати з огляду на необхідність і потребу прийняття важливих рішень на основі якісної, реалістичної аналітики, спрямованої на подолання серйозних викликів сьогодення. Більше того, керівництво Китаю всіляко заохочує розвиток здорової конкуренції поміж наявних “фабрик думок” і створює для цього відповідні умови.

Вітчизняне експертне середовище вже давно визнає і відзначає зростаючу роль Китаю в сучасному світі та нагальну потребу нової української генерації, яка обізнана з тенденціями та динамікою розвитку азіатського регіону, зокрема Китаю, та можливостями, які цей континент і країна можуть запропонувати Україні.

Перспективним і взаємовигідним є розвиток зв'язків України з аналітичними центрами Китаю, особливо в частині взаємодії в рамках розбудови ініціативи китайського керівництва “Поясу і шляху” та досліджень щодо взаємодії КНР і країн ЦСЄ у форматі “16+1”. Від часу виголошення ініціативи (вересень 2013 р.) необхідність розуміння амбітного китайського плану ще більше актуалізує сучасну китайську тематику. Важливо посилити прямі зв'язки між українськими і китайськими аналітичними центрами, забезпечити державну підтримку взаємодії спільнот із питань політики, безпеки, економіки, культури тощо. Інтерес до збільшення рівня двосторонніх стратегічних відносин існує як в Україні, так і в Китаї.

Нагальною потребою є посилення уваги до вивчення нашого стратегічного партнера, поглиблення аналітичної й експертної роботи у сфері зовнішньої політики, міжнародних відносин Китайської Народної Республіки, вивчення політичних, економічних, інтеграційних процесів у Євразії, які Китай формує навколо себе у вигляді нових геополітичних і гео економічних систем. Причому робити це слід на такому самому системному рівні, як це робиться в Китаї. Іншими словами, прийшов час створити в Україні повноцінний інститут, який буде цілеспрямовано досліджувати і вивчати сучасний Китай.

Наявність відповідної інституції, афілійованої з органами влади України, в сучасних умовах має розглядатися як ознака держави, яка намагається і прагне виробляти незалежну зовнішню політику, яка, у свою чергу, опирається на передбачуваність, амбітність та проактивність.

Вочевидь, особливого значення набуває розширення співпраці українських науковців, які працюють на синологічному напрямку, з науковими установами, експертними колами, вищими навчальними закладами КНР.

На сучасному етапі необхідно поглибити дослідження проблем геополітичної і зовнішньоекономічної стратегії Китаю, перспектив реалізації глобальної ініціативи китайського керівництва “Поясу і шляху” (“带和道路”倡议, “Dai he daolu” changyi) та можливостей участі в ній України.

Упродовж 67 років Китайська Народна Республіка торувала власний непростий шлях. При цьому світ в останні десятиліття зазнає змін, дедалі потужнішу роль почали відігравати нанотехнології, інформаційна сфера, глобалізаційні процеси, які суттєво впливають на трансформацію глобальної системи міжнародних відносин у світлі нових викликів.

Модернізація економіки і суспільні зміни в КНР упродовж більше 30 років здійснюються на системній науковій основі. Втім, безперечно, до сьогодні китайські аналітичні центри як інституція, чия головна діяльність направлена на покращення рішень у сфері державного управління, експертна спільнота і як суспільне явище не лише залишаються однією з важливих складових розвитку китайської держави, суспільного поступу, а й потребують аналізу як наукова категорія, вивчення якої передбачає опанування історії їхнього виникнення, становлення, подальшого розвитку та проєкції на майбутнє.

Отже, систематизувавши розглянуті підходи і теорії, вдалося визначити та представити в одній роботі основні наукові категорії, що поглиблюють розуміння та пояснюють сутність китайських аналітичних центрів і роль експертного співтовариства у формуванні порядку денного сучасного Китаю.

Китайські “мозкові центри” продовжують реалізацію політики щодо подальшого поступу в умовах глобальної інтелектуальної гонки відповідно до прийнятих стратегічних державних рішень на період до 2020 року. Є підстави говорити про усвідомлення керівництвом китайської держави важливості встановлення і зміцнення партнерства з аналітичними центрами.

На наш погляд, ранжування (рейтинг) та поступ останніх років дають уявлення про ефективне нарощування потенціалу китайських аналітичних центрів та їхньої присутності на глобальному рівні з огляду на те, як вони сприяють у підготовці проєктів позиційних, інформаційно-аналітичних, довідкових матеріалів, науково-аналітичного та експертного супроводу діяльності центральних органів влади Китаю, вносячи пропозиції та рекомендації, спрямовані на забезпечення інтересів КНР у міжнародних відносинах та зовнішньополітичній сфері, посилення китайської “м’якої сили” та застосуванню її для просування інтересів КНР у світі, в тому числі власних безпекових інтересів.

Оскільки КНР прагне відігравати більш активну роль та відстоювати конструктивну позицію щодо формування глобального порядку денного, відтак країна потребує потужної підтримки від власних “фабрик думок” та власного експертного співтовариства.

З початком виголошення (2013 р.) та етапом практичної реалізації (2015 р.) глобальної ініціативи китайського керівництва “Поясу і шляху” (“Економічний пояс Шовкового шляху” і “Морський Шовковий шлях XXI ст.”) все більш чіткими, але водночас і складнішими постають і завдання для власних аналітичних установ.

КНР не відмовляється від глобального позиціонування, незважаючи на прихід ери невизначеності щодо місця та ролі США у світі та посилення у 2016 р. небезпечних геополітичних тенденцій.

“Часи криз – це тест на випробування переконаних і послідовних міністрів, як буревій випробує на міцність траву під час негоди”, – такі рядки можемо знайти у творі “Історія Пізньої Хань” (後漢書, Hou Han shu) авторства Фань Є (範曄, Fan Ye) [Hou Han shu], що увійшов до числа 24 офіційних династійних історій Китаю.

Таким чином, наша буремна епоха та існуючі світові кризи дають не лише можливість для перевірки (тестування) китайських, вочевидь, і українських “мозкових центрів” на відповідність, а й можливість для них бути більш інтегрованими на світовій арені, шукати відповіді і давати рекомендації щодо динамічно змінюваного порядку денного.

Разом з тим слід наголосити, що підвищення ролі Китаю у світових процесах, прискорення темпів розвитку українсько-китайських відносин ставлять перед

українськими науковцями, зокрема китаєзнавцями, кардинально нові завдання з огляду на важливість поглиблення відносин з КНР та повернення Китаю у справжній фокус нашої уваги.

ЛІТЕРАТУРА

Журбей Е. В. “Мозговые центры” и внешняя политика Китайской Народной Республики: история вопроса // **Ойкумена. Регионоведческие исследования. 2011.** № 2–3.

Комиссина И. Н. **Научные и аналитические центры Китая:** Справ. / Рос. ин-т стратег. исслед. Москва: РИСИ, 2012.

Матыгулина К. Р. “Мозговые центры” внешней политики КНР // **Современные научные исследования и инновации. 2016.** № 1 [Электронный ресурс]. – <http://web.snauka.ru/issues/2016/01/62671>

О Китае / Г. Киссинджер; пер. с англ. В. Н. Верченко. Москва: АСТ, 2014.

Політологічний енциклопедичний словник / Уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.]; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015.

Світовий рейтинг аналітичних центрів – 2016 [Електронний ресурс]. – http://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/2017_01_27/2016_Global_Think_Tank.pdf

CNN [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edition.cnn.com/>

China Daily “中国日报” [Електронний ресурс]. – <http://www.chinadaily.com.cn>

Xi calls for new type of think tanks // **China daily**, 2014.10.27. – http://www.chinadaily.com.cn/china/2014-10/27/content_18810882.htm

Cheng Li China’s New Think Tanks: Where Officials, Entrepreneurs, and Scholars Interact // **China Leadership Monitor. 2009.** № 29.

Xu Lin. Top 10 most influential think tanks in China // **China.org.cn**, 2014.02.03. – http://www.china.org.cn/top10/2014-02/03/content_31341799.htm

王衍 “大陆新兴智库热潮” // 凤凰周刊 (**Fenghuang zhoukan**). 2015年, 第16期周刊. – <http://www.ifengweekly.com/detil.php?id=1952>

“安宁智库联盟三方学术合作平台建设启动” // 甘肃日报 (**Gansu ribao**). 2015.07.15. [Електронний ресурс]. – http://www.gansu.gov.cn/art/2015/7/15/art_37_243878.html

Global Times “环球时报” [Електронний ресурс]. – Китайська версія <http://www.huanqiu.com/>; англійська версія <http://www.globaltimes.cn/>

Guangzhou Daily “广州日报” [Електронний ресурс]. – http://gzdaily.dayoo.com/html/2017-02/15/node_1.htm

张胜 “山东智库联盟成立” // 光明日报 (**Guangming ribao**). 2015.07.22, 16版. – http://epaper.gmw.cn/gmrb/html/2015-07/22/nw.D110000gmrb_20150722_6-16.htm

範擘 “後漢書” Fan Ye **Hou Han shu** [Електронний ресурс]. – <http://ctext.org/hou-han-shu>

“湖南智库联盟初现雏形” // 湖南日报 (**Hunan ribao**), 2015.04.10. [Електронний ресурс]. – http://hnr.b.voc.com.cn/hnr_b_epaper/html/2015-04/10/content_959323.htm?div=-1

James Kieran The “Cabinet” Mr. Roosevelt Already Has // **New York Times**, November 20, 1932.

James G. McGann. **Chinese Think Tanks, Policy Advice and Global Governance.** – <https://www.indiana.edu/~rccpb/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/McGann-RCCPB-21-Think-Tanks-March-2012.pdf>

James G. McGann. **2015 Global Go to Think Tank Index Report.** – http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=think_tanks

---

中国的乌克兰研究机构管窥 // 今日乌克兰 (**Jinri Wukelan**), 2016-08-22. – <http://m.duxuan.cn/doc/19130874.html>

Kyodo News [Електронний ресурс]. – <http://english.kyodonews.jp/>

“宁镇扬智库联盟举行揭牌仪式在宁举行”, // 南京社科网 (**Nanjing sheke wang**) 2015.09.28 [Електронний ресурс]. – http://ass.nanjing.gov.cn/skw/26190/26192/201509/t20150928_3577414.html

2014 年中国智库报告–影响力排名与政策建议. 上海社会科学院智库研究中心, 2015 年 1 月. (**2014 nian Zhongguo zhiku baogao...**) [Електронний ресурс]. – <http://www.sass.stc.sh.cn/detailAction.do?method=ShowMessage>

习近平为何特别强调 “新型智库建设”? // 人民网–中国共产党新闻网, 2014.10.29. – <http://theory.people.com.cn/n/2014/1029/c148980-25928251.html> Xi Jinping weihe tebie qiangdiao “Xin xing zhiku jianshe”? **Renmin wang** – Zhongguo Gongchandang xinwen wang

人民网–人民网輿情监测室 (**Renmin wang**). – <http://yuqing.people.com.cn/>

Reuters [Електронний ресурс]. – <http://www.reuters.com/>

Shijie ribao (World Journal) “世界日報” [Електронний ресурс]. – <http://www.worldjournal.com/>

South China Morning Post “南华早报” [Електронний ресурс]. – <http://www.scmp.com>

Taiwan Thinktank. 台灣智庫 [Електронний ресурс]. – <http://www.taiwanthink-tank.org/chinese/welcome>

Taiwan sixiang tanke jikan 台灣思想坦克季刊 [Електронний ресурс]. – <http://www.taiwanthinktank.org/chinese/page/6/66/0/0>

王文 著 “伐谋：中国智库影响世界之道” 中国人民大学重阳金融研究院图书出版系列 – 北京：人民出版社2016，年255頁 [*Wang Wen. Fa mou: Zhongguo zhiku yingxiang shijie zhi dao*. Beijing: Renmin chubanshe, 2016. Ван Вень. План наступу: Дорожня карта впливу на світ аналітичних центрів КНР. Пекін: Женьмін чубаньше, 2016.

王辉耀, 苗绿著 《大国背后的“第四力量”》 – 北京：中信出版社2017，年320頁 [*Wang Huiyao, Miao Lü. Daguo beihou de “di si liliang”*. Beijing: Zhong xin chubanshe, 2017. Ван Хуейяо, Мяо Люй. “Четверта влада” позаду впливової держави. Пекін: Чжунсінь чубаньше, 2017.

Zhu Xuefeng, Lan Xue. Think tanks in Transitional China // **Public administration and development**. 2007. Vol. 27. Issue 5.

“关于加强中国特色新型智库建设的意见” // 中央政府门户网站, 2015.01.20. – http://www.gov.cn/xinwen/2015-01/20/content_2807126.htm **Zhongyang zhengfu menhu wangzhan**